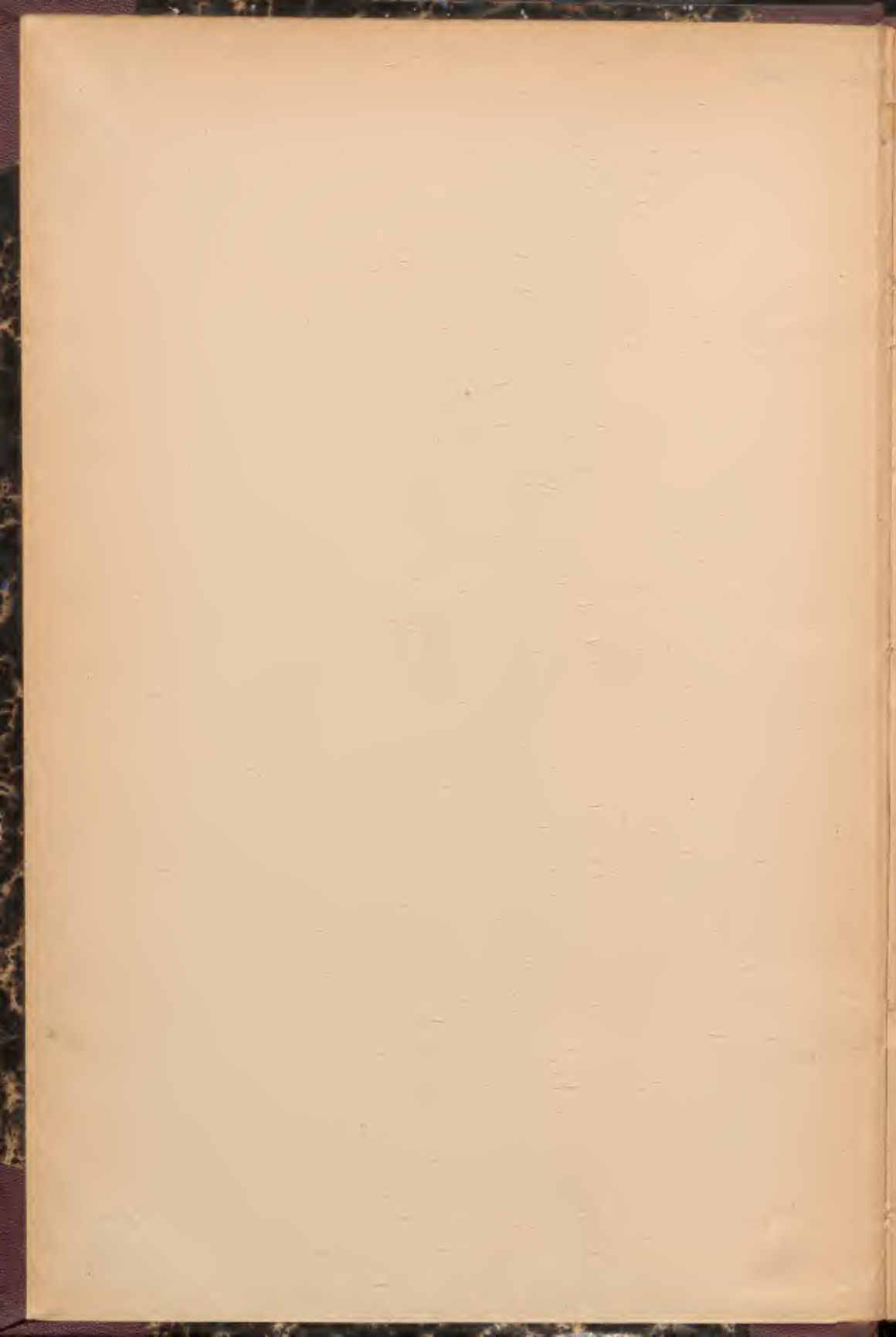
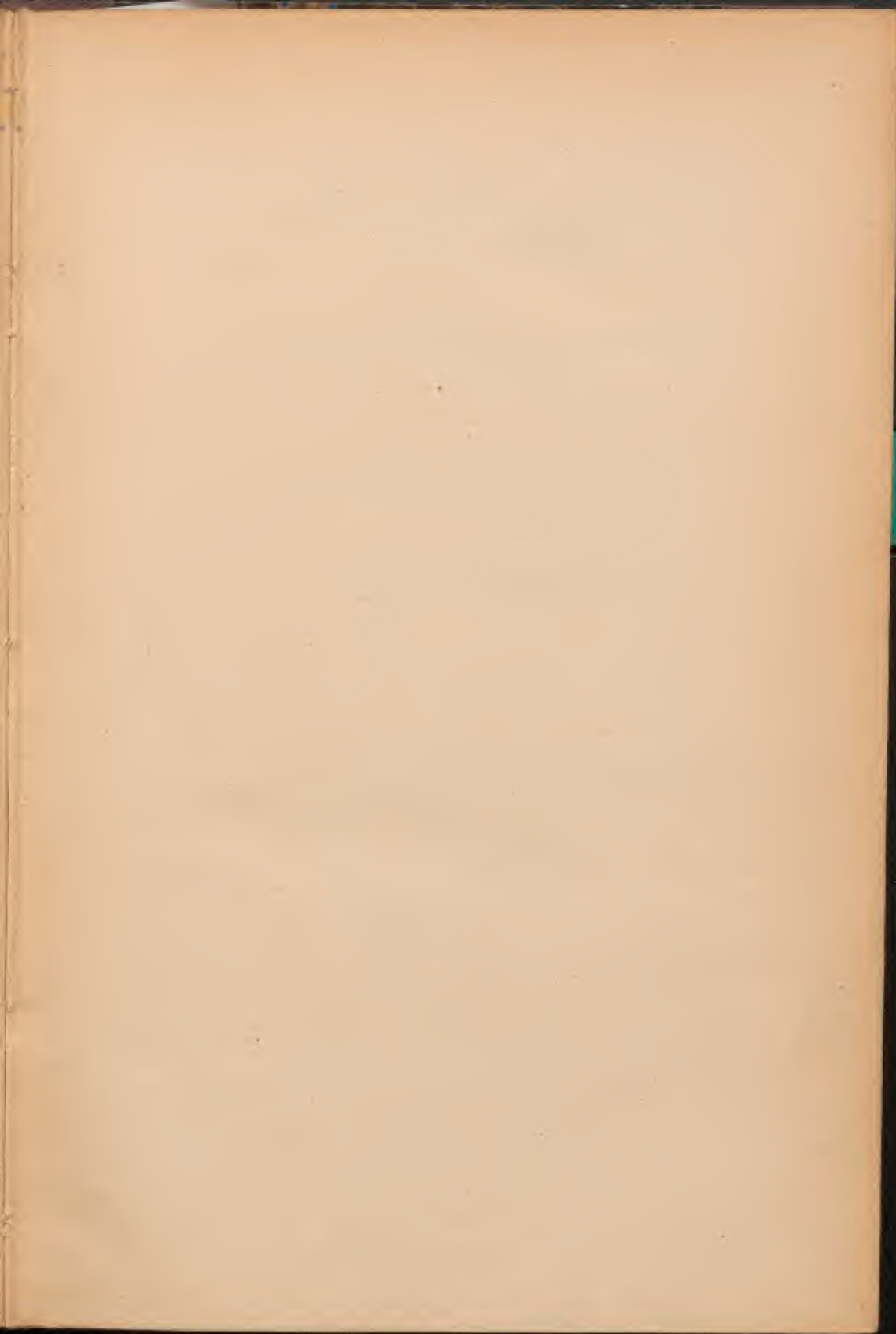
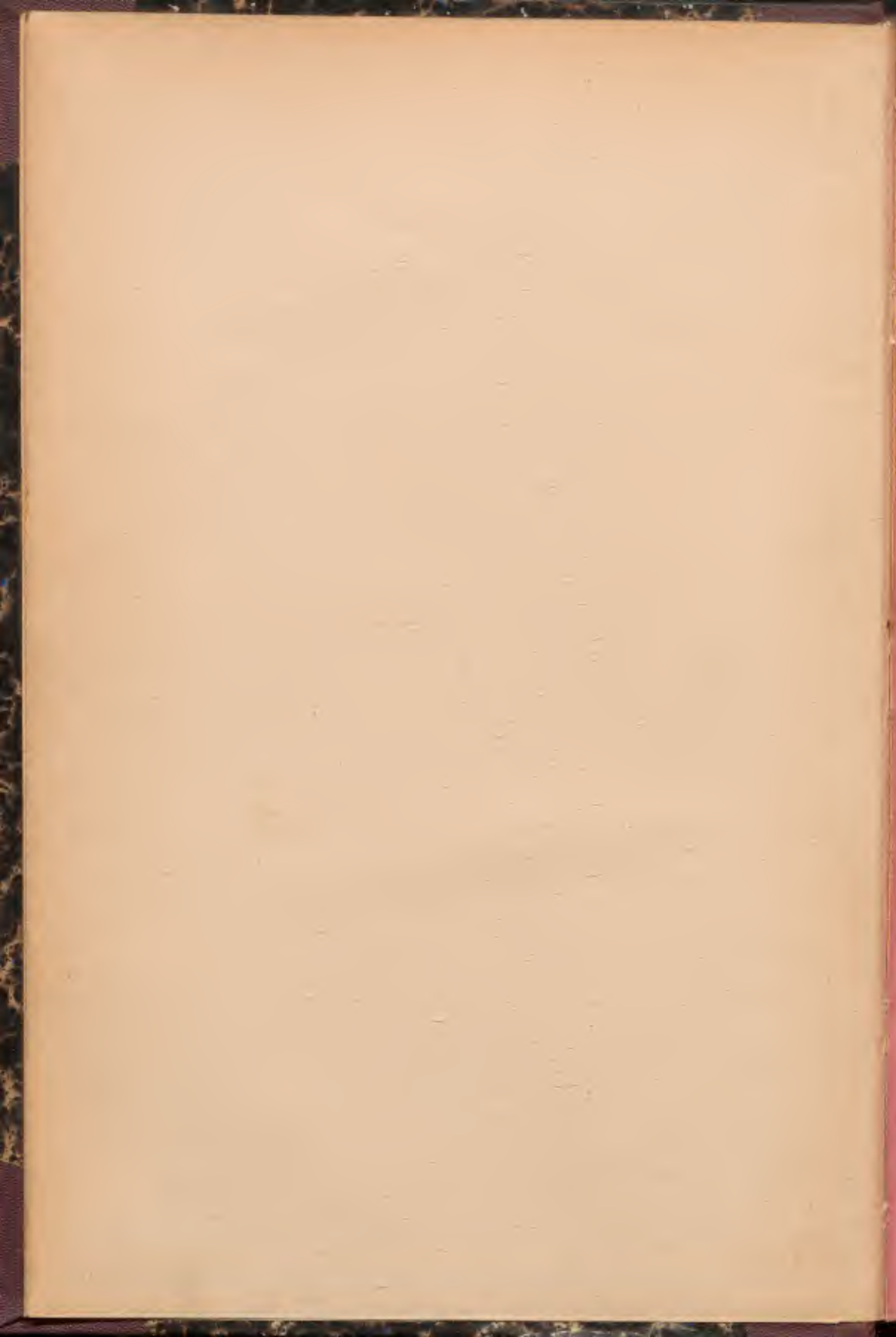

959

L. I. 6

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1

15 Ապրիլ 1896

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ

ՃԻՎԵԼԷԿԵԱՆ

Պատը Այն Ճառտեմի Թիւ 20

1896

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- 1 Յ գրոյն նկատմամբ մի քանի խօսք եւս. — Ս. Վ. Ն.
- Սիպերիացի մանկամարդ Օրիորդը — Յ. Վ. Մխչեան
- 3 Նամակ առ Խմբագրութիւն.
- 4 Այլ եւ այլք.
- 5 Հարգապետութիւն Ժ. Առաքեղ — Ս. Վ. Ն.
- 6 Ազնարկ մը Ս. Իգնատիոսի քղրոց վրայ.

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

ԵՐԱՅԵՐԱՆԻ ՏԱՐԻ

ԹԻՒ 1

15 Ապրիլ 1896

Յ ԳՐԱՅԵ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՄԲ ԵՒՍ

Յ զրին նկատմամբ 2 տարւոյ թիւ 9 եւ 10 թերթերուն մէջ ընդարձակ ու ընդհանուր կերպով խօսեցանք. մի քանի խօսք եւս կամ օրինակք՝ եթէ ոչ լսելիք գէթ եւ ոչ ընդունայն կարծելով՝ կ'ըսեմք.

Կը համարիմք մեք՝ թէ գէթ մեծագոյն մասն Պատ. հայերէն նազիտաց համոզուած է Յ գրոյն բառից սկիզբն Ե ի ձայն ու նշնալուծն. սակայն կան անշուշտ դեռ եւս հակառակք կամ կիսովին այդ գաղափարն տածողք ու մերթ անձայն կամ կէս հագողաւ հնչողք. ընդդէմ այդ համոզումն ունեցողներու պարզ պարզ կը զնեմք աստէն մեր խօսքն ու համոզումն. Յ զիր հայերէն եւ օտար բառերու սկիզբն՝ որ եւ է զարձածութեամբ՝ նախդիր կամ բառ՝ հասարակ կամ յատուկ, միշտ եւ միշտ Ե ի ձայն ունիւ եւ այս այնպէս հաստատ համոզումն՝ զի հակառակորդքն կը քննադատենք՝ եւ ի սէր ուղղութեան կը հրաւիրենք ի պայքար:

Իբր նախդիր ձայնաւորներու առջեւ կը դրուի Յ.

Ա= Ամ, յամ (համ). ան եւ հոյ, յան եւ ի հոյ (հաճ եւ...), այո՛, յայո՛յն (հաւոյն). աստղանիշ, յաստղանիշ (հաստղանիշ):
Է= Է, յէ (էէ). եակ, յեակ (էէակ). Էիմ, յէիմ (էէիմ). Էռքիւն, յէռքիւն (էէռքիւն):

Ը= Ըմպակ, յըմպակ (երմպակ):

Ի= Իլ, յիլ (էիլ). իմ իմիք, յիմ իմիք (էիմ...) իւղ, յիւղ

(*եիւղ. մինչդեռ իւ եւ յ. գաղղիական ügh*). *իւր* (ür), *յիւր* (*եիւր, yür*). *իւծ*, *յիւծ* (*եիւծ, yüdz*). Այս իւ թէպէտ պարզ է գրոյ հաւասար է:

Ո = *Ո* (ouo), *յո* (youo, *հուո*). *ողբ*, *յողբ* (*հողբ*). *ուր*, *յուր* (*եուր*). *ույ*, *յույ* (*հույ*):

Դաւով կարեւորագոյն երկու զրերուն՝ *ե* եւ *թ*՝ կը կըրկնեմք նոյն խօսքն: Նախ *ե* զիրն՝ ձայնաւոր ըստ էութեանն՝ ի կանոնէ Յ կ'առնու նախդիր, ոչ թէ ձայնաւորն բաղաձայնելու համար, այլ իր ձայնաւոր հնչումն կրկնապատկելու եւ կրկնաբարբառ *ե* մը կազմելու. այսպէս.

ե = *եզն*, *յեզն* (*եեզն*). *եյք*, *յեյս* եւ ի մուտս (*եեւ*). *եօքն*, *յեօքն* (*եեօքն*). Կ'ենթադրուի երկբարբառ հնչմամբ: Զարմանք չազդէ այս անդիակոն հնչումն: Այս հնչումն կը հաստատէ հին հայերենի *Յետ*, *Յետոյ*, *Յետոյք* եւայլն, որոնց Յ զիրն կատարելապէս *Եի* հնչումն ունենալուն եւ երկբարբառ ձայնիւ՝ աշխարհաբառն կը գրէ ու կը հնչէ *Ետ*, *Ետեւ*. եւայլն: Նոյնպէս Այեք, ըստ ոմանց աեք ծուռն:

Այս համոզման դէմ դուցէ թէ Յ զիրն դժուարութիւն մը հանէ. վասն զի այդ գրով սկսած բառեր նախդիր կ'առնուն միայն ի: Սակայն գիտնալով որ քերականի կանոնք ականջի վերայ հիւստեած են ու սովորութեան ընտրութեամբ, այդ զրժուարութիւն կը հարթուի. երկու Յ երկբարբառ չկարենալով կազմել՝ նախդիր կ'առնու ի որ անփակ զիր մ'է: Դարձեալ կարեւոր դիտելիք են ամբողջ հայերէն ձայնաւոր ու բաղաձայն գրոց մէջ Յ ին յատուկ ու սեպհական վիճակն. այսինքն, մեր գրերուն մէջ ամեն բաղաձայն՝ իրեն կից՝ սկիզբն՝ առաջ կամ յետոյ՝ ամեն տեսակ ձայնաւոր կամ բաղաձայն զիր կրնայ ունենալ. իսկ ձայնաւոր գրերն բաց ի բաղաձայնէ ուրիշ ձայն չեն ընդունիր, ոչ առաջ եւ ոչ յետոյ, եթէ Յ զիրն չգուզէ զիրենք: Այնպէս զի երկու ձայնաւորի մէջ հաղադ չ'ն կ'առկուի անպատճառ: Բացառութիւն մ'է եւ քննելի *Եօ* (*եօքն*), եւ (*եւթն*, ձայնաւոր), եւ (*էակ*, անփակ զրեր) եւ եւն (*թեան*, վերջաւորութիւն):

Ընդհակառակն Յ զիրն բնաւ օրինաւոր բաղաձայն չունի իրեն կից, ոչ առաջ եւ ոչ յետոյ, այլ միշտ ձայնաւոր: Եւ այս չըլլայ թէ փորձութիւն պատճառէ բաղաձայն կոչելու դայդ, վասն զի հակառակ է ամեն մտաց ու բանի. այլ մանաւանդ

ըստ էութեանն զուտ երկբարբառի կազմիչ ըլլալուն նշան: Դի-
տողութեան արժանաւոր է յոյժ՝ առանց Յ գրոյն մեր լեզուի
մէջ եա հնչման պակասն. Ե եւ Ա՛ եա չընկեր հայերէնի մէջ.
դժոխածին ժայթքած մ'է այդ, ոչ հայերէն գրութիւն. Ե եւ Ո
եռ չկրնար ընել. հրէարէն է այդ ոչ հայերէն. եւայլն. այլ
հայերէն եա, եո, էիւք ձայնը կը գրուի ու կը հնչուի Յա,
Պա յա գաւո, Յո, Ա յո. Յիւք, Պայիւք. եւայլն:

Այս կանոնաւ՝ որ բացարձակ է հասարակ եւ յատուկ օ-
տար ու ընտանի անուանց, New York կը գրուի Նիւ Յորք եւ
կը կարդացուի Նիւ Եօրք. Երլան կը գրուի Յրլան ու ըստ
տաճկական ձայնին կը կարդացուի Եր:

Կը գրուի Յաշտանիս կամ Աշտանիս (Աշտ, Յաշտ), եւ ոչ
Եաշտանիս. Բազմ. 1895 էջ 435:

Կը գրուի Յաշտ, Յաճատ, Յազատ, եւ ոչ Եաճատ կամ
Եազատ. Ենդ:

Յ գրոյն այժմեան բաղաձայն հնչումն պատճառ է կար-
ծեալ Յաշտ (Yast) բառին հայերէն նախկին գրոյն կորսուելուն.
այսպէս է Յաշտից տեղիք, Յաշտիշտո, Աշտիշտո, Յաշտակ,
Աշտակ, Յաշդ, Յազտ, Յագ, Յագէլ:

Առնց կարգէն չէ՞ միթէ Աշտարակ, Աշտանակ:

Ս. Վ. Ն.

ՔՍԱՎԻԷ ՏՀ ՄԷՍԹՐԸ ԿՈՄՍԻ

ՍԻՊԵՐԻԱՑԻ

Մանկամարդ Օրիորդը

ԿԱՄ

ԾՆՈՂԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿ

(Շարունակութիւն տես անցեալ քիւն)

Ուստի հաւանեցաւ քանի մը օր Նիժնի քաղաքը մնալու, թէ՛ հանդիստ առնելու համար եւ թէ՛ միանգամայն Մոսքուա երթալու միջոցներն հայթայթելու վախճանաւ. բայց իսկոյն իւր յոգնածութեան հետքն սկսաւ զգալ ու վտանգաւոր հիւանդութեամբ անկողին ինկաւ: Վոյկայ գետին մէջ ըրած մխիթէնն ՚ի վեր՝ խորունկէն զրգռեալ հազ մը սաստիկ կը նեղէր զինքը. շատ չանցաւ ու բորբոքախառն ակնդ մը վրան երեւցաւ. Թէպէտ բժիշկներն իսկ յուսակորոյս էին իւր կեանքը փրկելէն, այսու ամենայնիւ ինքն հանդարտ ու անվրդով էր բոլորովին. «չեմ կարծեր՝ կ'ըսէր՝ որ իմ օրհասս հասած ըլլայ, եւ կը յուսամ թէ Աստուած թոյլ պիտի տայ ինձ իմ ձեռնարկս ի զլուխ հանելու»: Յիրաւի ալ տղաքինեցաւ հիւանդութենէն՝ թէպէտ առ փոքր փոքր, ու ամառնային եղանակին մնացած մասը վաճառուէն անցուց: Տակաւին զգացած տկարութեանը պատճառաւ չէր կրնար հետիոտս չարունակել իւր ուղեգնացութիւնն, ո՛ւր մնաց թղթատարական սալակներուն վրայ ճամբորդել. եւ չունենալով իւր տրամադրութեան ներքեւ զրամական բաւական միջոցներ հանգստաւէտ կառք մը վարձելու համար իրեն, հարկադրեցաւ հետեւաբար բալխիրով ճամբորդելու յարմար եղանակին սպասելու, այսինքն է մինչեւ ձմեռուան այն ժամանակն՝ յորում ճամբաները բալխիրներու համար զիւրազնալի կը

դառնան, որպէս զի կարենար ուղեւորիլ դէպ ի Ս. Բեթերսպուրկ առանց զգալու սովորական կառքերու պատճառած յոգնութիւնը: Սոյն միջոցին անյայտի հանապազորութեամբ վանատան կանոնները կը պահէր ու յարատեւ ներկայ կը գըտնուէր ժամերգութեանց, որ այս պատճառաւ գուցէ իւր կոտարեալ սուղջութիւնն յերկարաձգեցաւ. միանգամայն ալ իւր ուսմանց մէջ ինքզինքը կատարեալագործեց: Այս իւր անըստղիւտ վարմունքին համար՝ արասուէին ու բոլոր հաւատաւոր կուսանք լիովի համարումն ունեցան վրան, եւ բուն սրտագին յօժարասիրութիւն ցուցցին իրեն, ու ա՛լ բնաւ չերկբայեցան թէ ինքն օր մը իւր խոստումը պիտի կատարէր՝ դալով իրենց վանատան մէջ կրօնաւորական քողն առնելով:

17. Նիժնիէն ի Մոսքուա եւ ի Ս. Բեթերսպուրկ
ճամապարհագնացութիւնը.

Վերջապէս երբ ձմեռնային ուղեւորութեան երթեւեկի ճամբաներն հաստատուեցան՝ Բրասքովի մեկնեցաւ դէպ ի Մոսքուա բաց բալիլիի վրայ, ընկերակցութեամբ ուրիշ ուղեւորներու որք մի եւ նոյն ճամբան կ'ընէին: Արքասուէին չկտրենալով ետ կեցնել զինքն իւր ձեռնարկէն, յանձնարարական թուղթ մը տուաւ ձեռքն՝ ուղղեալ իւր բարեկամահայ միոյն ի Մոսքուա՝ Օրիորդ տը Ս...ի, եւ ապահովցուց զինքն որ յիշեալ բարեբար անձին տունը կրնար միշտ նկատել իբր անդորր սպաստանարան մը, ուր սիրեցեալ աղջկան պէս պիտի ընդունուէր՝ ինչ որ ալ ըլլար իւր ուղեգնացութեան ելքը: Մանկամարդ օրիորդն հասաւ սոյն վերջին քաղաքն՝ առանց բնաւ տագնապի ու փորձանաց հանդիպելու ճամբուն վրայ. ազնուաբարայ Օրիորդն տը Ս... յատ սէր ու խնամք ունեցաւ վրան, եւ քանի մը օր իւր քովը պահեց զինքն՝ որպէս զի ուղեկից մը վնասէ զանէ իրեն, ի միտմին մինչեւ Ս. Բեթերսպուրկ ճանապարհորդելու համար:

Հուսկ յետոյ մեկնեցաւ ասկից վաճառականի մը հետ, որ իւր սեփական ձիերովը կը ճամբորդէր. քսան օր տեւեց այս ուղեգնացութիւնը: Բրասքովի բաց ի Եքսթերինսպուրկի տիկնանց իրեն ձեռքը տուած յանձնարարական թուղթերէն, ընդունած էր նաեւ նմանօրինակ յանձնարարութեան նամակ մը Օ-

րիորդ տը Ս...էն առ իշխանուհին տը Դ... մեծարոյ եւ ծերաւուրց անձ մը։ Ասոնք էին իրեն ունեցած միակ օգնութեան աղբիւրներն՝ երբոր Ռուսաստանի մայրաքաղաքն հառաւ փետրուար ամսոյն կէսին մօտ՝ դրեթէ տարի ու կէս իւր Սիպիւրիայէն մեկնելէն ետքը. նոյնքան քաջասրտութեամբ ու յուսալից ակնկալութեամբ զոր ունէր նոյն իսկ իւր ճամբորդութեան առաջին օրը։ Ինքը գնաց բնակեցաւ նոյն իսկ իւր առաջնորդին տունն՝ Եքաթերինսքի կոչուած ջրանցիկին վրայ. եւ մինչեւ ատեն մը՝ որ եւ իցէ դործի ձեռնարկելու սկսելէն առաջ՝ այս մեծ քաղքին մէջ կորսուածի պէս էր, չգիտնալով թէ ինչպէս քողմ ունեցած յանձնարարական նամակներն երթալու տալու էր իրենց հասցէին, որով թանկագին ժամանակ մը կորսընցուց ինքն հոն։

Միւս կողմանէ վաճառականն իւր շահավաճառութեամբն զբաղեալ, դրեթէ աղջկան վրայ հոգ չէր տանիր. միայն յանձն առած էր տը Դ... իշխանուհւոյն բնակարանը գտնելու. բայց նախ քան այս իւր խոստումն ի դործ դնել կարենալու, ստիպուեցաւ մեկնել զէպ ի Րիկա, թողլով զԲրասքովի իր կնոջ հետ կողութեան ներքեւ, որ շատ աղէկ կը խնամէր զինքն՝ առանց սակայն իւր խորհուրդներուն գործադրութեան մասին օգտակար ըլլալու անոր։

Եքաթերինսքի Տիկին տը Գ...ի իրեն յանձնած նամակըն ուղղեալ էր Նեվայ գետին անդիլի զին բնակող անձի մը։ Եւ որովհետեւ հասցէն մանրամասն կերպով գրուած էր՝ Բրասքովի վաճառականին մեկնելէն քանի մը օր յետոյ ճամբայ ելաւ զինքըն հիւրընկալող կնոջ հետ մէկտեղ զէպ ի Վասիլի—Ոսթրով, այսինքն է՝ կղզի Բասիլիոսի, Նեվայի աջակողմեան եզերքը չինուած թաղ մը։ Բայց Նեվայի սառոյցք արդէն երերալու վրայ ըլլալով ու սառնահալութիւնը մօտակայ՝ ոստիկանք թոյլ չէին տար կամուրջէն միւս եզերքն անցնելու։ Ուստի այս յանկարծադէպ արդիւթիւն պատճառաւ՝ արտում ախուր տուն դարձաւ։

18. Մերակուտին աղերսագիր մը կու տայ.

Երբ Բրասքովի այսպիսի վարանման մէջ կը գտնուէր, յիշեալ վաճառատան յաճախորդներէն մին անճաշ անչաշ խորհուրդ

մը տուաւ իրեն՝ այսինքն աղերսագիր մը ներկայացընելու ծերակուտին՝ իւր հօրը գատին վերաքննութիւնը ձեռք բերելու համար. միանգամայն եւս յանձնառու եղաւ զրազիր մը գանձելու՝ զայն ըստ պատշաճի չարագրելու համար: Մանկամարդ սղջիկն համոզուեցաւ այս առաջարկութեան՝ իւր Թոպուքի կառավարչին ուղղած դրութեան յաջող ելքէն քաջալերեալ, իսկոյն անշնորհք ոճով եւ առանց պահանջուած ձեւակերպութեանց աղերսագիր մը յօրինուեցաւ, ու բնաւ անդեկութիւն չարուեցաւ իրեն թէ ինչ կերպով պէտք էր ներկայացընել զայն: Ուստի նաեւ կարելի չեղաւ իրեն պարտուպատշաճ փութով երթալու տալու իւր յանձնարարական թուղթերն, որոնք չատ աւելի օգտակար կրնային ըլլալ իրեն:

Արդ այս աղերսագիրը ձեռքն առած՝ մեր յանկուցիչ թախանձող օրիորդն առտու մը ծերակուտին խորհրդարանը գնաց, մեծ սանդուղէն վեր ելաւ եւ մինչեւ դիւանատուններէն մին մտաւ. բայց հոն շուարած մնաց այնքան բազմութեան մէջ՝ չգիտնալով որուն գիմելը Քարաուզարք՝ որոնց կը մօտենար աղերսագիրը բռնած՝ ակնարկ մը կը նետէին իրեն յլրայ, եւ նորէն կը շարունակէին պազարիւն կերպով գրերնին զրելու. իսկ նոյն սենեակին մէջ հանդիպած ուրիշ անձինք՝ փոխանակ մտիկ ընելու իրեն կամ իւր աղերսագիրն ընդունելու՝ կը հեռանային կը խորչէին իրմէ, ինչպէս ճախան խափանող կահ-կարասիքի մը եւ կամ սիւնի մը առջեւը սովորաբար մարզս միւս կողմը կը դառնայ: Հուսկ ուրեմն գիւսնատան պահապաններէն անկարող զինուոր մը աճապարանօք սրահէն անցած միջոցին զիմաւորելով զինքը՝ դէպ ի տշակողմը դարձաւ փութօշարժ քալուածքով անցնիլ կարենալու համար, մինչ Բրասքովի նոյնպէս իր աջ գին քաշուելով աւել տալու համար անոր, դէմ առ դէմ եկան մէկմէկու եւ սոստիկ կերպով իրարու զարնուեցան: Հինաւուրց պահապան զինուորը զփկամտկութեամբ մը հարցուց աղջկան՝ թէ ինչ կ'ուզէր. մանկահասակ օրիորդն ներկայացուց անոր իւր աղերսագիրը, խնդրելով որ ծերակուտին յանձնէր զայն: Այս մարդը կարծելով թէ մուրացկան մ'էր պատասխանի աւել թեւէն բռնելուն պէս դուրս հանեց զինքը: Բրասքովի ան չհամարձակեցաւ միւսանգամ խորհրդարանը մտնել, եւ մինչեւ ցորեկն սանդուղներուն վրայ սպասեց՝ առաջին հանդիպած ծերակուտին իւր աղերսագիրն յանձնելու զիստուրութեամբ: Տեսաւ այլեւայլ անձինք՝ որոնք կառքերէն կ'իջ-

նէին եւ սանդուղէն վեր կ'երնէին, կուրծքերնուն վրայ պատ-
ռանշաններ ունենալով. ամենքն ալ առնասարակ մէջքերնէն
սուր կախած՝ զինուորական կօշիկ ու համազգեստ հագած էին,
ոմանք միայն պաշտօնակալաց ուսաղիր զարդը կը կրէին: Ինքն
այնպէս կարծեց թէ՝ ասոնք բարձրաստիճան սպաներ եւ զօ-
րապետներ էին. ուստի անհամբեր ոգւով կը սպասէր ծերակու-
տի մը համակրուէն, որ րոտ իւր գաղափարին առանձին նշան մը
պիտի ունենար ճանչցուելու համար. եւ վերոյիշեալ անձանց
ոչ մէկուն չտուաւ իւր աղերսաղիրք: Վերջապէս կէսօրէն երեք
ժամ ետքն հետզհետէ բոլոր բազմութիւնը դուրս ելնելով դը-
նացին. ու Բրասքովի ինքզինքը մինակ մնացած տեսնելով ինքն
ալ յետ ամենեցուն ետ դարձաւ, շատ զարմանալով այնքան
մարդիկ տեսած ըլլալուն խորհրդարանին մէջ՝ առանց ծերակու-
տի մը հանդիպելու: Տուն դառնալուն՝ իւր այս դիտողութիւնը
վաճառականին կնոջն հաղորդեց, որ ոչ սակաւ դժուարութեամբ
կրցաւ անոր հասկըցընել՝ թէ ծերակոյտ ըստածն ուրիշ մարդ-
կանց պէս մէկն էր, ու թէ իր տեսածներուն ամէնքն ալ ճշ-
դիւ գտակաւ ծերակոյտներ էին՝ որոնց պէտք էր ինքն յանձ-
նէր իւր աղերսաղիրք:

Յաջորդ օրն՝ ի ժամ բացման խորհրդարանին՝ Բրասքովի
զնաց եւ սանդուղին վրայ սպասեց, ու բոլոր եկողներուն իւր
աղերսաղիրքը ներկայացուց՝ որպէս զի չըլլայ թէ ծերակուսանե-
րէն մին իւր աչքէն փախչէր. վասն զի տակաւին փոքր ինչ
տարակոյտներ մնացած էին իւր մտքին մէջ անոնց ընտելեան
ու կերպարանքին վրայ: Բայց զժաղապար ոչ ոք ուզեց ըն-
դունիլ այն դիրք: Վերջապէս տեսնելով որ դիրուկ պարոն մը կը
հասնէր՝ կարմրագոյն ժապաւինեալ համազգեստով ու կուրծքին
իւրաքանչիւր կողմէն շքանշաններ ունենալով եւ սուրը քո-
վընտի մէջքէն կախած, «ալ այս անդամ, ըսաւ ինքնիրեն ա-
ղերսարկուն՝ ստուգիւ ծերակոյտ մ'է ու մարդը, եւ կամ հարկ
է ըսել որ անոնք աշխարհքին երեսէն անհետացած են»: Ուստի
մօտեցաւ իրեն եւ ձեռքի թուղթն անոր ներկայացուց, աղա-
չելով որ բարեհաճէր նայնն յառաջ քալընել տար. եւ որովհետեւ
ինքն եկող անձին ճամբան կը խափանէր՝ ծերակուտին մանկ-
լաւիկներէն մին կամացուկ մը մէկդի ըրաւ զանիկայ անցնելու
տեղ բանալու համար. իսկ իւր տէրը՝ կարծելով թէ ողորմու-
թիւն կը խնդրէր ինքն՝ «Աստուած օրհնէ՛ զքեզ» մ'ըսաւ, ու
սանդուղներէն վեր ելաւ:

Առ. Պատ. Խմբագր. Պատկերի

Տ. ԿԵՐ. 96 Մարտ 13

Տ. Կերտի հանգուցեալ Ֆերահեան Արհի. Յովսէփի եպիս-
կոպոսի զամբանապիրն է յաջորդ ոտանաւորն, Դեր. Չէնէօիդ-
եան Տ. Մեօրոս վարդապետէ յօրինուած:

Քրիստոսի Տեառն մերոյ թուականը Հռչակելի բառին մէջ
կը պարունակուի: (1)

Տ. Վրէժանէն Վ. Գլխամարտական

Հեզ Դամասկացին՝ Յովսէփի Ֆերահեան,
վանից Զմմառոս՝ Ուխտին միաբան.

Անդ եւ ի Հռոմ՝ վարժեալ ի յօսման,
Յետ պերճ պաշտամանց՝ Ամղայ քեմական.

Մեծ եպիսկոպոս՝ ինքն ամ միայն,
Արհին բազմարդիւն՝ եւ քաջ գիտնական.

Փոխեցաւ առ Տեր՝ վարսուն միամեան,
(Հռչակելի) ե՛ր քիւն Փրկչական.

Յաւարտ Յունուարի՝ հանդես եր քաղման.
Յարգոյ ծանօթք իւր՝ ընդ հօտին յոյժ լան.

Աղօթեա՛ յիշեա՛ եւ գրո վախճան:

(1) Հռչակելի Բառը 1886ի Գոմարն է. իրիպէ Բառն ինչէն
ԽՄԲ:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

ԱՍՏՂԱԲԱՇԽԱԿԱՆ

Խնդիր մը. — Միւսորի օրէնսդիտական ժողովոյն մէջ դիւնական երեսօրիսան մը կառավարութեան առաջարկ ըրաւ ժողովրդեան սովորութեանց խօտիւ պատկառ կալ. «Վասն զի, կ'ըսէ, հնդիկ Կալի Յուգա ցեղն՝ հինգ տարիէն 5000 տարւոյն եւ Վիկարի տարւոյն տարեմուտը պիտի տօնէ, որ Պիւրանայց համեմատ՝ մի եւ նոյն համաստեղութեան մէջ եօթն լուսաւորաց միութեան ժամանակն է: Այս դէպք մարդարէական (հնդկական) նախատեսութիւն մ'է. աստուածութիւնն այն ժամանակ ահաւոր պատուհասներով վրէժ պիտի լուծէ»:

Որոշք են այդ եօթն լուսաւորք՝ որոց վրայ կը խօսի հնդիկ աստեղագիտութիւնն:

Օդերեւոյթ մը. — Վիզիանակրամի մէջ սեպտեմբեր 27ին երեկոյեան ժամը 8, 20ին, Անդրոմիդէս համաստեղութեան մէջ արեւելեան հորիզոնէն 40 աստիճան բարձրութեամբ հիւնալի լուսերեւոյթ մ'երեւցաւ: Գեղեցիկ սպիտակ լուսնածէւ մ'էր, յանկարծ կարմրեցաւ, եւ ցնցղանման լուսով երկրիւ ընթացքին հետ սկսաւ քայլել: Յանկարծ մարեցաւ:

Արուսեկի միին մթնոլորտն. — Այս տարի (95) Արուսեկի ըստորին զուգութեանց պահուն՝ ամառն՝ չառ մը գիտնականներ Արուսեկի մթնոլորտն տեսան. ոչ թէ լուսնի պէս գորշախայտ՝ այլ թանձր եւ մթին կանաչ, երկնքի աւելի բաց ենթակային վրայ:

Կ. Պոլսէն Պ. Antoniari նոյն քննութիւնն եւ նոյն արդիւնքն հաղորդեց:

Պատճառ կը համարուի այս երեւութին՝ մոլորակին այդ զրից մէջ արեւու մթնոլորտին ամինէն լուսաւոր մասին վրայէն ընդունած անհուն հեռաւորութեամբ անդրադարձութիւնն:

ԵՐԿՐԱՅԱՆԱԿԱՆ

Հռովմայ վերջին երկրաշարժն, — Նոյեմբերի առաջին օրն առաւօտուն լուսնալէն առաջ ժամը 4, 38ին՝ երկրաշարժի սաստիկ ցնցում մը՝ որ բաւական երկար տեւեց, բոլոր քաղաքը տակնուվրայ ըրաւ, ոչ թէ պատճառած վնասով՝ այլ ժողովրդեան կրած ահուդողովն:

Երեք սկզբնական տկար ցնցումներ նշան տուին, 4 կամ 5 րոպէ տեւողութեամբ. ապա 8 րոպէ ընդհատ զօրաւոր ցնցումներ. յետոյ 2 կամ 3 րոպէ հանդիստ տալէն վերջ՝ ուրիշ զօրաւոր ցնցում մը, որուն յաջորդեցին 8 րոպէ թեթեւ ալիք եւ շարժումներ: Ընդ երկրեայ խօլ թնդիւնն գրեթէ ամենքն լսեցին: Երկրաշարժին կեդրոնն կը համարուի Ալբինեան լեռանց եւ Հռոմայ մէջ, աւելի մայրաքաղաքին մօտ:

Այս ցնցման ժամանակ ժողովրդեան կրած ոտրտալին նշկարագրել աւելորդ է: Յայտնի է՝ որ երբ գետինն ոտից կըռուան ըլլալէ կը դադրի, երբ երկիրս իր հաստատութիւնն կորուսած կ'ըսիսի տատանիլ, երբ ձեղունն շոգենաւի երեքուն առաստաղին նման կը տարուբերի, մարդ անհանգիստ է: Առաջին զգացումին՝ կարծես մարելիք եկած է. այլ երբ որմին վրայ նկարներն երթեւեկին, աշտանակքն երերին, զանդիկներն հնչհնչին, ալքն դէպ 'ի վեր՝ դէպ 'ի ձեղունն կը սեւեռին, կը հասկընայ եղածն: Բարեբաղդ էր Հռովմ. առանց աւերածի կրցաւ պրծիլ, այլ ահուդողն շատ վնասեց:

Մէկը յանկարծ ցնցումէն ահաբեկ՝ անկողնէն վար ցատքելու պահուն յանկարծամտն եղած էր: Երբ սենեակը մօտն՝ կիսով անկողնին վրայ նստած էր, աչքն խոփոռ բացած, այլ ինքն յաւիտենականութեան մէջ:

Սրճարանք մեծապէս նպաստեցին տարսալահար ժողովրդեան, հոծ բազմութիւնն կուտակ կուտակ կը դիմէր, բարեկամաց մխիթարականաւն ոթափելու: Regina Coeli բանտին 1200 ընակքն յարմար առիթ նկատեցին այս ամբոլն, դժուարաւ պահապանք հանդարտութիւնը հաստատեցին:

Տներն ընդհանրապէս անվնաս կ'ան. բացի կրկին թաղերէ: Պատմական ըլուրն չրջապատող նոր թաղին Դեպաչիոյի բնակիչք տներէն հանուեցան, ճաթառուքին պատճառաւ: Շոգեկառաց կայքին զարդարանաց քարէ գունտերն քարայտակին վրայ

Ջախջախեցան, առանց մարդու վնասի: Մոնղոլոյի Ս. Պետրոսի ճակատին մարմարեայ երեք մեղր բարձրութեամբ վահանն՝ կճեայ խաղիւսաններու վրայ խորտակեցաւ, մտից զրան առջեւ:

Երկրաշարժի առհասարակ եղող նշանն գրեթէ ամեն կենդանիք յայտնեցին: Պահպան չներն կողկողաձայն ոռնալով իրենց տեւրքն առաջին ցնցումէն առաջ արթնցուցին. ձիանն կը վրնջէր, արջառն պապաջէր, մինչեւ փոքրիկն դեղձանիկ՝ կըտցահար կատաղութեամբ վանդակէն պրծիլ կը ջննար:

Հռովմ երկրաշարժի ենթակայ է. 1892 յունուար 25 ի թեթեւ ցնցումն թողով՝ 1812 ին եւ 1806 ինն նշանաւոր է՝ 1703 ին յունուար 2, 3, 4 ի ցնցման արդիւնքն ականատես մը կը նկարէ. Զրհոս աւաղաններն զէպ 'ի ցնցման հակառակ ուղղութիւնն ծռելով առատ սկսան հոսել. եկեղեցեաց զանգակներու աշտարակներն հովէն տատանող ցողունի մը նման կը հակէին: Ս. Պետրոսի հոյակերտ դմբեթն այս ցնցմամբ ծանրապէս վնասեցաւ. զոր ապա Բենեդիկտոս ԺԴ ի ժամանակ Պոսքովիչ Յիսուսեանն նորոգեց: Երկրաշարժի պահուն դմբեթին վրայի գունտին մէջ երկու միանձունք կային. սոսկալի երբեումէն մին նուաղեցաւ, եւ միւսն մահուան երկիւղէն անդէն մահացաւ:

Այս երկրաշարժի վախն՝ յատուկ է երկրիս ցնցման. եւ ահա այս օրուան պատահած ամենատոյգ զէպքն: Եթէր տարեկան տղայ մը անկողնիկին մէջ ճշմարտիւ արգարոց քունն կը ննջէր, մինչ Հռովմ տակնուվրայ ամբոխած՝ ամենուն բերնէն ահուդաղի ստրսափ կը լսուէր: Առաւօտուն տղայն արթննալով՝ երբ պատճառն կը հասկընայ, կը դառնայ մօրն ու կ'ըսէ. « Մայր, երբ երկրաշարժն եկաւ զիս ինչո՞ւ չարթնցուցիր. որպէս զի ես ալ վախնայի »:

Երանիկ մանկութիւն, վախնալու առիթ կը խնդրէ:

Նոր լրագիր մը. — Նոյեմբեր 2 թուականաւ Սպանիոյ մէջ նոր թերթ մ'ըսկսաւ հրատարակուիլ *Tela curtada* (կտրած կտաւ) անուամբ. չարաթական է, երդիծական եւ սլատկերազարդ. գինն է 25 սանդիմ: Ոչ ինչ գին, եթէ ունեցած օգուտն զիտենք:

Զուարթ եւ ոգեւորիչ թերթ մ'է, քննադատական կամ լաւ եւս խժեռող յօդուածներ ունի, առողջապահական տեսութիւններ, երաժշտական հատուածներ. եւայլն:

Եթէ ընթերցումն աւարտի՝ լուալ տալով գեղեցիկ թաշ-
կինակ մը կ'ունենանք, վասն զի կտաւ է:

Հնախոգական նոր գիւտ.— Բալերմոյէն վերջին օրերուս
եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ՝ թէ Սանդ Օնօրֆիոյ լերան
մօտ փորուած ժամանակ՝ շատ հին յունական քաղաք մը սկսած է
երեւնալ: Շատ մը կրիտական արձաններու կտորներ, զանազան
ձեւով անօթներ, զրամ եւ նիզակ մը զանուած է: Պեղումն
առաջ կը տարուի:

Խառնուի հիւանդութիւնն .— Պրաղլի մէջ երազ երազ
կը ճարակի խահուէի հիւանդութիւնն, բնաջինջ ընել սպառնա-
լով բոլոր տունկերն: Պրաղլի առ 100 արտածութեան 98
խահուէն ըլլալով՝ հետեւանքն կրնայ հասկըցուիլ: Այս տարուան
արդիւնքն 8 միլիոն պարկ կը հաշուի, 800 միլիոն ֆրանքի:
Ուրիշ տեղեր ալ իր սուերածն ըրաւ այս հիւանդութիւն, նոյն
երկրի մէջ. որով դիւրին է պրաղլեանց յուսահատութիւնն
ըմբռնել:

Սէյլան կղզւոյն 1867ի քաղն 45,000 տակառաչափ էր.
1879 ին առաջին անգամ հիւանդութիւնն յայտնուելով՝ տարուան
մը համառօտ ընթացքին մէջ 25,000 տակառաչափի իջեցուց
յաջորդ տարուան արդիւնքն: Տարուէ տարի վնասն չառնալով
Սէյլան այսօր իր ոչ անունն ունի եւ ոչ օգուտն. այս մասամբ:

Ախտին պատճառն մանրալուիճ մ'է. այլ ցարդ որ եւ է
հնար զանուած չէ զարմանի:

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԺԲ. ԱՌԱՔԵԼՈՅ

Շարունակութիւն անցեալ բուհն.

ԻԶ

Ընտրութիւն Տեսանողաց Էս. Հաւատացեալ Ժողովարանն

Տեսանողաց խօսքն՝ Աստուծոյ Հոգւոյն խօսք կը նկատուէր 'ի հաւատացելոց, եւ Պաւղոսի մի հատուածէն կրնամք հետեւցունել՝ որ երբ հաւատացելոց մէջ անհամաձայնութիւն ծագէր՝ զորա խօսքն վճիռ էր՝ Առաքեալն 'ի հեթանոսութենէ եկող հաւատացելոց ուղղելով խօսքն՝ Եփես. Բ, 12 — Գ, 6, Կ'ըսէ. *Ձի մինդեռ առանց Քրիստոսի էիք՝ օտարացեալք էիք յառաքիլութենէն իսրայելի, տարագիրք յոխտից անտեսացն, եւ առանց Աստուծոյ. այլ զամենալով 'ի Քրիստոս՝ 'ի նմա երկու ժողովուրդքն՝ այսինքն Հրէայք եւ Հեթանոսք՝ միացան ի մի նոր մարդ. Որով ոչ եթէ՝ տարագիրք եւ հեռաւորք օտարք եւ պանդուխտք, նկատամար Իսրայելի այլ եւս, այլ քաղաքակիցք սրբոց Էս. Ընտանիք Աստուծոյ, զի երկաքանչիւրն շինեալ է 'ի վերայ հիման Առաքելոց Էս. Մարգարէից, որոյ է գլուխ անկեանն Քրիստոս Յիսուս:*

Այս վարդապետութեան կը հակառակէին իսկ մը 'ի հրէութենէ Քրիստոնեայք, վասն զի յանթլփատութենէ եկողքն պարտաւոր կը համարէին թլփատութեան եւ Մովսիսի օրինաց պահպանութեան. Առ այս՝ այսպիսի վարդապետաց ըսածին համեմատ չարաթն եւ օրէնք պէտք էին պահպանուիլ. ուստի Շարաթն եւ Տէրունին (Կիւրակէ) միասին կ'ընթանային. Թու թէ ասոր ակնարկն է Ս. Իգնատիոսի խօսքն առ Մազնետիացիս. Մի՛ շաբարանայ, այլ ըստ Տէրունեայն (ըստ Կիւրակէին) կեալ. Թ, 1. համ. Ը, 1. Այդ վարդապետք կրկին օրինաց պահպանութիւնն կը պահանջէին, եւ Հեթանոսն նախ քան զՔրիստոնէանալ՝ պէտք է կ'ըսէին Հրէանալ, ըստ իմիք. այս է՝ հրէութիւնն քրիստոնէութեան իբր Երախայութիւն դնել. վասն զի Հրէից էր Աւետիքն:

Երուսաղեմեան Ժողովն այս լծէն ազատ կացոյց 'ի հեթանոսութենէ Հաւատացեալքն. այլ կ'ենթադրուի՝ զի հրէական

Հաւատացեալք կը պահպանէին զՕրէնս, Այս խնդիր խիստ կերպարանք առնելով՝ Պաւղոս Հոգւոյն Սրբոյ պատգամն քաղելով 'ի բերանոյ Մարգարէից, իր եւ այլոց համար կ'ըսէ. Եփես. Գ, 3, 5. — Զի ըստ յայտնութեան ցոյցաւ ինձ խորհուրդն (...)
զի այլոց ազգաց ոչ ցոյցաւ որդւոց մարդկան. որպէս այժմ յայտնեցաւ սրբոց իւրոց Առաքելոց եւ Մարգարէից՝ Հոգւովն. Այս խնդիր՝ որ այնչափ յուզեց զՀաւատացեալս՝ մարգարէութեամբ լուսարանուած է. ինչպէս կը յաւելու ինքնին. (Անդ, 6).
Լինել հեքանոսաց ժառանգակիցս եւ մարմնակիցս եւ հաղորդս Աւետեացն 'ի Քրիստոս Յիսուս, Աւետարանաւն. Այս խօսք 'ի Հոգւոյն առ Առաքեալս եւ Մարգարէս տուեալ վճռոյ յայտնութիւնն է. առ այն Առաքեալս եւ Մարգարէս՝ որ այն Հաւատացելոց հիմունքն եղան եւ սոյն վճիռն նոցա հաղորդեցին:

Մարգարէ Նոր օրինաց՝ զործածուած է Մատթ. Ժ, 41. ԻԳ, 34. համ. Ղուկ. ԺԱ, 49. որոց առաջինն կ'ըսէ. Որ ընդունի զմարգարէ յանուն մարգարէի՝ զվարձս մարգարէի առցէ. Գործոց ԺԱ, 27 կ'ըսէ. Ընդ առաքսն ընդ այնոսիկ իշին յերուսաղեմէ մարգարէք յԱնտիոք. Յարուցեալ մի ոմն ի նոցանէ՝ անուն Ագաբոս ... եւ ԺԳ, 1. ԺԵ, 32. կը կարդանք. Յուդա եւ Շիդա, զի եւ նոքա մարգարէք էին՝ բանիւք բազմօր մխիբարեցին զեղբարս, եւ հաստատեցին. եւ եղեալ անդ ժամանակս՝ արձակեցան խաղաղութեամբ յեղբարց առ. Առաքեալսն, եւ հաճոյ բուեցաւ. Շիդայի մնալ անդէն, աստ յունական օրինակք ինչ եւ լատինականն կը յաւելուն, եւ Յուդա միայն դարձաւ յերուսաղեմ: ԻԱ. գլ. 4 կը տեսնեմք զոմանս յԱշակերտաց՝ որոց Հոգին յայտնած էր Պաւղոսի Երուսաղեմի մէջ կրելիքն. եւ 10, 11, համարաւ՝ Ագաբոսի 'ի Կեսարիա գնալն եւ Պաւղոսի դօտեաւ զանձն կապելն 'ի նշան յայտնութեանն: Գործոց այսչափ համառօտ տեղեկութենէն զիտեմք՝ զի ոմանք 'ի Հաւատացելոց Տեսանողք էին, ոմանք չըջուն եւ ոմանք հաստատուն բնակութեամբ. Երուսաղեմէ կը մեկնէին զօքաւ սակայն Ա. Կորնթ. եւ Եփես. թուղթք կը հասկըցունեն՝ զի եւ այլուր ցրուեալք էին: Ամենէն աւելի այս բանիս վրայ ծանօթութիւն տուողն մեզ Վարդապետարանն է, մանաւանդ ԺԱ եւ ԺԳ զըլուխներով:

Տեսանողաց խօսից մեծ կարեւորութիւնն հաստատելէ յետոյ ընտրութեանց նշանքն կուտայ Վարդապետարանն: Բ. Օրինաց մէջ՝ ԺԸ՝ մի միայն նշան ունինք 22 համարաւ. Զոր ինչ խօսիցի

մարգարէն յանուն Տեառն՝ եւ ոչ լինիցի բանն եւ ոչ դիպիցի, այն բան է զոր ոչ խօսեցաւ Տէր: ԺԳ զլսով ուրիշ մ'եւս կու տայ. այսինքն միայն Աստուծոյ վրայ վարդապետելով: Քրիստոս Տէրն մեր Մատթ. է, 15. նշան կու տայ ըսելով. 'ի պտղոյ նոցա ծանիցիք զնոսա. զոր կը գտնեմք Վարդապետարանիս մէջ եւս: Մտադրութեան արժանի է յոյժ Փրկչին առ Հրէայս բաւ յանդիմանական խօսքն. Վասն այդորիկ անաւասիկ եւ առւարեմ առ մեզ մարգարէս ... եւ 'ի նոցանէ սպանանիցէք եւ 'ի խաչ հանիցէք, եւ 'ի նոցանէ տանչիցէք 'ի ժողովարդս (ժողովարան) մեր եւ հալածիցէք 'ի քաղաքի 'ի քաղաք: Մատթ. ԻԳ, 34: Ս. Պաւլոս Նսայեայ խօսքովն կ'իմացունէ՝ զի մարգարէութեամբ Հրէայք կոչուէին պիտի եւ լեզուօք Հեթանոսք, Ա. Կորն. ԺԴ, 21, 22: Եւ առ Հրէայս ինքնին Տէրն կ'ըսէր. Որ բնդունի զմարգարէ յանուն Մարգարէի՝ զվարձս Մարգարէի առցէ. Մատթ. Ժ, 41: Տեսանողաց հաստատութիւնն աստուածային անուսութեան գործն է 'ի հաւատացեալս Եւսեբեայ եւ այլոց յիշատակութենէն շատ աւելի լուսաւոր կ'ընծայէ մեր Մատենական սոյն խնդիրն՝ Երմայի Հրամանաց ԺԱ. գլուխն. զի 'ի սմա կը տեսնեմք ճշմարիտ Տեսանողաց ընտրութիւնն. եւ ոչ տեսանողն կը համեմատի Կիւսից:

Կարեւոր կը համարեմք՝ Վարդապետարանին ԺԱ. գլխոյն առաջին մասն ձգելով զի արդէն իսկ բոլոր բաւականին պարզ է, 15, 16 համարքն քննել. որոց մեկնութիւնն անհնարին համարած են ոմանք.

Ամենայն Տեսանող, փորձեալ, ճշմարիտ,
որ արասցէ ժողովս 'ի խորհուրդ աշխարհական
եւ ոչ ուսուցցէ առնել զոր ինքն առնէ,
մի դատեսցի 'ի մեզ.
զի առ Աստուծոյ է դատատեան.
Զի այսպէս արարին եւ կանուխ մարգարէք:

Արդ առաջին տողն կարօտ չէ բացատրութեան, կրկին պայմաններ ունի՝ ճշմարիտ եւ փորձեալ. իսկ երկրորդ տողն իմանալու համար երկու քննութիւն կայ, մին՝ աշխարհական բառն, որ միայն երկրաւոր՝ ախտաւոր չնշանակեր, այլ եւ ժամանակի նշանակ է, ոչ յախտեանական, ժամանակաւոր ըսել է. եւ զայս այսպէս կը վարէ նաեւ Առաքեալն, Եբր. Թ, 1. Ունել ունէր եւ առաջինն իրաւունս պաշտաման յայնժամ

գաշխարհական սրբութիւնն: Աշխարհականն՝ ոչ յաւիտեանական ըսել է: Եւ անդ 10 համարաւ Առաքեալն կը հաւաքէ ըսածն. Որ մինչեւ 'ի ժամանակս ուղղութեան 'ի վերայ կային. համ. Լ, 13. Աշխարհական բառն կրկին անգամ գործածուած է Նոր Կտակաց մէջ, աստէն եւ առ Տիմոտ Բ, 12. ըստ կրկին զանազան իմաստիցն: (1)

Նոյն խօսքն կրնամք ըսել նաեւ Մարմնաւոր բառին համար, զոր նոյն նշանակութեամբ կը վարէ Առաքեալն, Եբր. է, 16. Որ ոչ ըստ մարմնաւոր պատուիրանին եղեւ. այսինքն ոչ տեսական, զի կը յարէ՝ այլ ըստ գորութեան կենացն անվախճանից: Այլուր, ինչպէս է Հռոմ. ԺԵ, 27, միւս իմաստիւն: Մեր խնդիրն բացարձակ աշխարհական բառն անցաւոր թարգմանել կը պահանջէ, աւելորդ է հակառակելն այս իմաստին:

Միւս քննութեան արժանաւոր կէտն է՝ Խորհուրդ աշխարհական, որ կը նշանակէ՝ յուզայական վարդապետութիւն: Քրիստոնէական վարդապետութիւնն Նոր Կտակաց մէջ Խորհուրդ Աստուծոյ — Խորհուրդ Աւետարանին — Խորհուրդ Քրիստոսի, եւայլն, կը կոչուի. որով յայտնի է՝ զի Աշխարհական Խորհուրդն հրէական կրօնից համար գործածուած է. եւ կ'ուզէ ըսել. Եթէ Տեսանող ոք արասցէ Ժողովո՝ 'ի նմա զհին Օրէնս կատարելով, մի՞ ոք դատեցի զնա: Բաւական է՝ որ զայդ հարկ է կատարել ըսելով Հոսուցանէ այլոց. եւ կը պաշտպանէ զնա յայդո՝ յաւելլով. Զի այսպէս արարին եւ ճին մարգարէք: Ուրեմն Ժողովոց մէջ նորա ամեն մի ըրածն՝ չլլայ որ դատուի, կ'ըսէ Վարդապետարանն, զի ինչպէս հին Օրինաց մէջ ազատ էին Տեսանողք, այսպէս եւ նոր Օրինաց մէջ Նորքն: Որով կը յայտնուի՝ զի 'ի Հրէից եկեալ հաւատացելոց հրաման կար յուզայական պաշտամունքն կատարել, բաւական է որ այլոց զնոյն իբր պարտաւորիչ չըարողէին: Այս շնորհունն ապա ժամանակաւ

(1) Աշխարհական բառն չորս իմաստ կրնայ ունենալ. Ա. Երկրաւոր, Մարմնաւոր. որուն հակառակն է Երկնաւորն, հոգեւորն, Երկրորդն՝ Ժամանակաւոր, Ոչ տեսական, Անցաւոր. որուն հակառակն է՝ Թաւիտեանական, Անանց, Մշտնջեան: Գ. Զար սովորութիւնք, Զարաբարոյք, Աշխարհական ցանկութիւնք: Դ. Խմբովին, ինչպէս է Աշխարհօրէն եւս: Այսպէս վերջին իմաստիւն է Յաշխարհական 'ի ճակատամարտին ժամամուտն:

’ի չարն դորձածուեցաւ յոմանց, որք եւ Աւետարանի գէմ հրպարտացան: Որոց նկատմամբ կը խօսի Պաւղոս Թղթոց մէջ, եւ Ս. Իգնատիոս առ Փիլադել. Զ. 1. — Մագն. Ը, 1. Թ, 1, 2. Ժ, 3:

Վարդապետարանն չըսեր՝ թէ ո՛ւր եւ ո՛ր օր այդ ժողովն կը կազմէր. միայն կը յայտնէ՝ թէ այն Քրիստոնէութեանց մէջ յորս Երիցանց ուխտն դեռ եւս կազմուած չէր՝ կրօնից տեսուչն Տեսանօղն էր, ըստ հնոյն Օրինաց: Այս ժողովք՝ անշուշտ չաբաթ օրերն կը հաւաքուէին ժողովարանաց մէջ: Թէպէտ ճշմարիտ է՝ թէ Պաւղոսի գէմ միւս հակառակութեամբ էին ժողովարանք Հրէից, սակայն Հրէաստանէն դուրս բազմաթիւ ժողովարանք դարձած էին ’ի հաւատաւ: Այս դարձն զանազան միջոցներով կատարուեցաւ. Հոգեգալստեան օրն յերուսաղէմ գտնուողք զառնալով իրենց երկիրն աւետած էին զայդ. նորածին եկեղեցւոյ Քարոզչաց ձեռամբ Աստուծոյ ըրած անհամար ըսքանչելիքն, որ առ հասարակ կը տարածուէր. Երուսաղէմի մէջ բազմաթիւ հաւատացելոց օրինակն, որք իրենց օրինաց վրէժինդիր եւ նախանձոտ էին միանդամայն, Գործոց ԻԱ, 20. եւ դարձեալ՝ վասն զի Պաղեստինէ դուրս՝ յուղայական հակառակորդք այնպէս չէին կարող զօրել:

Ս. Յակոբայ հատուածիկն յիշեցինք, յարմար այս մեր խնդրոյն. Բ, 2. Եթէ մտանիցէ ’ի ժողովուրդ (ժողովարան) ձեր այլ՝ որ ունիցի մատանի ոսկի եւ հանդերձս պայծառս նոյնպէս յիշեցինք Գործոց ԺԵ, 21, ’ի ժողովսն (ժողովարան) ըստ ամենայն շաբաթոց ընթերցեալ: Այս կրկին հատուածոց մէջ ’ի հաւատաւ Քրիստոսի դարձող Հրէայ ժողովարանաց վրայ է խօսքն, յորս ըստ չնորհեալ հրտմանին՝ չաբաթ օրեր զՕրէնս կը կարդային: ’ի թլփատութենէ եւ յանթլփատութենէ հաւատացելոց խտրին ’ի հարկէ ցոյց կու տայ՝ զի այդ հրէական հաւատացեալ ժողովարանաց համար է, որք էին յԱնտիօքիա, ’ի Սիււրիա եւ ’ի Կիլիկիա. եւ կը տեսնուի որ Յակոբոս Ժողովուրդ բառիւ պիտի չյիշէր զայդ տեղի ժողովելոյ հաւատացելոց՝ եթէ ժողովարան եղած չըլլար երբեմն Հին Օրինաց: Վասն զի ուր որ հրէական ժողովարանն հետեւելով քարոզութեանն՝ կամ առ ’ի չգոյէ՝ Քրիստոնեայ ժողովատուն չէր լիներ, հաւատացեալք առ տնին կը ժողովէին. այսինքն Քրիստոնէի մը տան սրահին մէջ. սակայն այդ ոչ երբէք ժողովարան կոչուած է. վասն զի ինչպէս յայտ է նոր Կտակաց մէջ այդ բառիւ կը

սեփնուի Հրէից կրօնական պաշտամանց յատուկ չէնք մը:

Սակայն կարծել հարկ չէ թէ բոլոր այլ Քրիստոնէից ժողովրդ զուտ հրէաստե հաւատացելոցն ըլլան, այլ եւ 'ի հեթանոսաց հաւատացեալք կրնային երթալ անդ, ազատ էին. ինչպէս վճռած էր Երուսաղեմեան ժողովը:

Մինչդեռ Քրիստոսեան եւ Հրէական ժողովարանաց վրայ կը խօսիմք՝ աւելորդ չեմք համարիր 1832 ին գտնուած կճեայ արձանաքարի մը յիշտատկն ընել աստէն, որ այժմ Կերչի թանգարանին մէջ կը պահուի: Մարմարիոնն վերէն 'ի վայր 19 տող գրութիւն ունի, յունարէն լեզուաւ, լի վրիպակաւ գրոյց. սակայն զիւրի ըլլալով ուղղութիւնն՝ հեշտեաւ կը կարդացուի: Այս է իմաստն.

« Տիբերիոսի Յուլիոսի արքայութեան ժամանակ, (ամ Տեառն 81, յունուար 20), Քրիստէ անուն հրէայ կին մը՝ իր Հերակլէ անուն գերւոյն ազատ արձակման արձանագիրն հէական ժողովարանին գրել կու տայ. Կատարեալպէս ազատ կ'արձակէ զնա եւ իւր սրղիքն ըստ ուխտի իւրում. միայն ժողովարանին կրօնական պաշտամանց եւ պաշտօնէից պիտի հպատակի: Զայս ինքն Քրիստէ եւ իւր ժառանգորդք Պերիկլիդէս եւ Ելիկոնիադէս կը հաստատեն, հրամանաւ հրէից ժողովարանին: » (1)

Ծառայից (սարուկ) այսպէս ազատ արձակումն՝ ծառայեցունելով զանոնք սուրբ տեղեաց մէջ՝ միայն Հրէից անկ չէ, այլ եւ Քրիստոնէից: P. Mabillonի Դաղղիական Խորհրդատեարն պարունակող հատորին վերջը կը կարդամք Երմենարուդէ տիկնոջ կտակն. յորում կը յիշուին Եկեղեցեաց նուիրեալ բազմաթիւ ծառայքն, իրենց արածած հօտիւ եւ արօտի համար վարձած զեանովն. եւ դարձեալ այն ծառայքն՝ զորս ազատ արձակած էր Եկեղեցեաց ծառայութեանց կապելով զանոնք. յորմէ մի մասն յիշեմք. Նոյնպէս զՄուսնոյանէս ամենայն ընքիւքն ազատ լինել հրամայեմ, լուսարար Բոնիսիակայ Եկեղեցոյն ուսցի միայն լինել եւ այլ ծառայի ազատ երթ կու տայ, եղնիրով եւ այլ ստացուածով, Ս. Ընծայից պատրաստութեան համար փայտ մատակարարել հրամայելով Յիշեմք Ս. Իգնատիոսի առ Ս. Պողկարպոս թղթոյն Դ, 3 հատուածն. Մի՛ ա-

(1) *Sto Corpus Inscriptionum graecorum*. հտ. Բ. էջ, 1005. Թ. 2114. ԲԲ.

նարգել զծառայս եւ զաղախնայս. բայց մի՛ եւ նոքա հպարտացին, այլ մանաւանդ առաւել եւս ծառայեսցեն 'ի փառս Աստուծոյ. զի 'ի նմանե ընկալցին զյաւ եւս ազատութիւնն. Մի՛ սիրեսցեն հասարակաց տրուիք 'ի ծառայութենէն ելանել, զի մի՛ ընչաքաղցք երեսեցին: Որով Ս. Վկայս կը յանդիմանէ զծառայս՝ եւ նովիմք Եկեղեցւոյ սովորութիւնն կը յայտնէ հասարակաց դանձուն եւ Եղբարց նուիրման արդեամբ զծառայս ազատ կացուցանելու. եւ կրնամք իրաւամբ յաւելուլ՝ զի Եկեղեցւոյն այս բարութեան համար՝ եւ ծառայք ազատացեալք առ Անն պարտական կը մնային: Առ Փիլիմոն թղթոյն մէջ՝ յայտնի է Ոնեսիմիայ համար՝ որ Փիլիմոնի եւ Արքիպղայ ծառայն էր՝ Առաքելոյն խնդրած փրկանքն. Մի՛ եւս իբրեւ զծառայ՝ այլ ի վերջան զծառայ, իբրեւ գեղբայր սիրելի ... մարմնով եւ Տեքամբ, Բաղմաթիւ եւ այս փրկանաց ակնարկք 'ի Թուղթս. Ա. Կորն. Է, 21 ... որոց հաւատացեալք սաէպ կը շնորհէին փրկանքն: Եւ զի սոցա Եկեղեցւոյ ծառայութիւնն յանձն առնուլն՝ հեթանոսական Մեհնայցն չէր նմաներ, ամենեւին աւելորդ է ըսելն իսկ Յիշատակելի է Հերակլիի արձանագրին մէջ՝ զոր տեսանք 'ի վերոյ՝ փոխանակ ծառայոյ իմ բառին՝ սնուցեալոյ իմ ոճն. այս կոչումն փոխանակ ծառայ բառի՝ բնաւ հեթանոսական չէ. եւ ոչ իսկ հրէական, այլ զուտ Բրիստոնէից սեպհական. եւ թէ ինչո՞ւ փոխանակ ծառայի սնեալ կամ սնուցեալ (սննդակից) բառն՝ ահա պատճառն. Պրիսկիլեայ Դամբարանաց մէջ Ա. զարու վերջին կամ Բ. զարու առաջին մասին տապանաբար մը այս արձանագրին ունի, սոյն կարդաւ.

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԿՍՐՊՈՍ ԾԱՌԱՍ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

որով ննջեցեալն ոչ այլոյ ուրուք՝ այլ Քրիստոսի Յիսուսի Աստուծոյ ծառայ, ոչ այլոց. ծառայ Աստուծոյ բացաարութիւնն հեթանոսական չէ, այլ Քրիստոնէական եւ երրայական, եւ մանաւանդ առաջնոյն, զի ընդունելի չէր Բրիստոնէից մարդոց ծառայ կոչել զոք կամ զանձն, այլ միայն Աստուծոյ. Որով կրնամք ըսել՝ զի այդ սնուցեալոյ իմ խօսքն՝ արձանագրին քրիստոնէական ըլլալն կը յայտնէ: Առաքելոյն Ա. Կորն. ԺԲ, 11 ըսածն՝ Եթէ ծառայ՝ եթէ ազատ 'ի Քրիստոս մկրտութեամբն մի մարմին կը կազմէք, յիշաւի յայնժամու համար նոր վար-

դապետութիւն էր: Առ այս կ'ակնարկէ Հոկտեմբերու յատկացուած Պանդխտին մէջի խօսքն, յորում կ'ըսէ՝ թէ Քրիստոնէից Օրէնսդիրն՝ ծառայն եւ սպասն իրարու եղբայր համոզեց լինել, եւ ամենքն միոյ Հօր որդիք:— Սնուցեալ բառին ծառայի տեղ զործածութիւնն զուտ քրիստոնէական է ըսինք եւ կը կրկնենք: Վասն զի եթէ 'ի Հրէից ընդունած ըլլային այս զործածութիւն՝ զարմանալի է՝ զի հազար անգամ նոր կտակաց մէջ ծառայ բառն գտնուելով հանդերձ՝ եւ ոչ մի անգամ Սնուցեալն չենք գտներ նոյն խակ Հին կտակաց մէջ այդ խմատիւ:

(Շարայարեկի)

Ս. Վ. Ն.

Ակնարկ մը

Ս. ԻԳՆԱՏԻՍԻ ԽՂԹՈՑ ՎՐԱՅ

(Շարայարութիւն)

Տպագիրն կ'ըսէ. «Եւ վասն այլոց ի մարդկանէ աղօթեցէք զառնալ առ Աստուած»: Այս տողերուս մէջ աչքի վրիպակ մը կը տեսնուի. գաղափարողն ձեռագրին անդադար բառն՝ որ անշուշտ ըստ յունին անպէն կար, դառնալ առ կարդացեր է, եւ առ Աստուած բառն լուսանցքէն անելով՝ կազմեր է այդ տողն: Սակայն մի ինչ կը թեթեւէ սակաւու մեր այս խօսքն. զի աստէն տող մը կամ աւելի ունի յոյնն, պակաս ի տպագրին, այսպէս. «Եւ վասն այլոց մարդկան անդադար աղօթս արարէք, զի է ի նոսա յոյս դարձի (դառնալ առ) ժամանելոյ Աստուծոյ: 'ի մի բան քննելի է 'ի ձեռագիրս:— Տպ. «Աղաջեցէք զնոսա, զի 'ի գործս ձեր աշակերտեսցին ձեզ»: Յոյնն ունի. « բոլր տուր նոցա՝ զի 'ի գործոց զոնեա աշակերտեսցին ձեզ»: Եւ զարձեալ քան զտպագիրն աւելի ինչ կը պարունակէ. « Քաղցունք ընդդիմ բարկութեան Ընցա, (որ չիք 'ի մերումս), եւ ընդդէմ մեծամեծ բանից նոցա խոնարհութեամբ կացէք, եւ ընդդէմ հեր-

ձուռածոց (յն. հայհոյութիւն) նոցա՝ աղօթեցէք. եւ ընդդէմ մոյութեան նոցա (յն. մոլորութեան, որ անշուշտ զաղափարողի վրիպակն է) զուք հաստատուն կացէք ՚ի հաւատս, եւ ընդդէմ անմտութեան նոցա (յն. կատաղութիւն) զուք հանդարտ կացէք, եւ մի՛ ջանայցէք նմանել նոցա »

Աւելի ուշագրաւ է յաջորդն իր գրեթէ մեծագոյն աննմանութեամբն ընդ յուշականին. « Այլ հեղութեամբ կացէք, եւ նմանօղք Աստուծոյ փութացարուք լինել. որպէս զի մի՛ գտանիցի ՚ի ձեզ արմատ չարին. այլ զի կացցէք ամենայն մաքրութեամբ եւ ամօթղածութեամբ ՚ի Քրիստոս Յիսուս, մարմնով եւ հոգևով » Մեծ է արդարեւ զանազանութիւնն, բայց թէ ինչպէս այս՝ չեմք գիտեր. զի ընթերցողին միաք՝ գուցէ թէ մերոյս նման՝ աւելի հայ ընթերցման միտին քան յուշականին, որ է.

« Ոչ ջանալով ընդ հակառակն նմանել նոցա՝ քաղցրութեամբ նոցա եղբարք դտանիցիմք ». այս է հայերենին « Այլ հեղութեամբ կացէք » խօսքն. Յն. « Ջանասցուք (ճան, հոգի, ջան դիցուք) մանաւանդ նմանօղք լինել Տեսուն. նախատեալ, գրկեալ, անարգեալ, (չիք ՚ի Տպագրին), զի մի՛ դացի ՚ի ձեզ արմատ չարին, (յն. բոյս, խտտ սատանայի), այլ ամենայն մաքրութեամբ կացէք եւ ժուժկալութեամբ ՚ի Քրիստոս Յիսուս, մարմնով եւ հոգևով » Դիտելի է աստէն հայերէն լեզուի մէջ Արմատ բառին բուն գործածութիւնն եւ իմաստն գեղեցիկ կշռեալ, զի արմատ բուն իմաստով արմէն հատուօղն է, որ է բոյս. եւ բոյսն՝ դէպ ՚ի վեր բարձրացողն, ունձացող. ոչ այսպէս տունկն՝ որ դէպ ՚ի խորն իմաստ ունի. Արմատն սովորական գործածութեան իմաստիւ՝ ինչպէս եւ ՚ի հնունն՝ բնկեր ունի Տակ բառն. որուն բարդութիւնքն այնչափ առատ են՝ եւ յիշելն աւելորդ.

« Ժամանակք են վերջինք. պատկառեցարուք յերկայնմաութենէն Աստուծոյ. զի մի՛ լինիցի ձեզ այն ՚ի գտատատան, (Յն. պատկառեսցուք եւ երկիցուք) Երկիցուք եղբարք ՚ի հանդերձեալ բարկութենէն եւ կամ սիրեսցուք զնորհս զոր ունիմք յայսմ աշխարհի (այսպէս կր կարգան եւ Դամասկացին եւ այլք ոմանք, իսկ յոյնն՝ զոր ունիմ ՚ի ձեռնն՝ կ'ըսէ, զմին յերկուց, զեղչելով նօար գիրն), միայն ՚ի Քրիստոս Յիսուս դտանիցիմք ճշմարիտ կենօք. (յն. ՚ի ճշմարիտ կեանս) » Գուցէ թէ սակաւու խրթին այս սոգն՝ միայն բառէն յիտոյ՝ ընտրեսցուք զի ըստ իմաստին բացատրութիւնն պահանջէ. Զի եւ հե-

տեւեալն կը յայտնէ զայդ. « Մի լիցի ձեզ այլ ինչ հաճոյ (յն. սլաւոյշաճ) բաց 'ի նմանէ. յաղապս որոյ եւ ես նովին յուսով կապեալ շրջիմ (յն. չրջեցուցանեմ զշրթայս), որ ոչ եմ կապանք' (չիք 'ի յունին, աւելորդ կրկնութիւնն յայտնի է)՝ այլ մարգարիտք հոգւոյն. (զիտէ զեղեցիկ նմանութիւնն. զի օգք չղթային յեռեալք յիրեարս՝ կը նմանին այո՛ թելի վրայ անցած մարգարտաշարի. բաւական է որ չղթայն՝ առ սիրոյ՝ ոյր վասն կը տարուի, նոյն ազդեցութիւնն ընէ. Յայտնի է որ 'ի Ս. Վկայս աւելի էր այդ քան զօրինակն). զոր նոքօք տացէ ինձ Աստուած (չիք 'ի յն.) յառնել 'ի մեռելոց (վերջին բառն չկայ յոյնին մէջ, այլ միայն յառնել աղօթիւք ձերովք, որով եղիցի ինձ հաճապազ հաղորդ լինել, զի 'ի վիճակի Եփեսացւոց գտայց քրիստոնէից, որք ընդ Առաքեալս յամենայն ժամ միաբանք էին զօրաբեամբ Յիսուսի Քրիստոսի»։ Տպադիրն ըստ բաւականի չիթեած եւ չիթցուցած է. « Եւ աղօթիւք ձեր եղիցի ինձ՝ զի հանապազ հաղորդ քրիստոնէից Եփեսացւոց գտանիցիմ. որք ընդ սուրբ Առաքեալսն էին յամենայն ժամ զօրութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»։

Գեղեցիկ է եկօղն. « Գիտեմ թէ ո՛վ եմ կամ ի՛նչ գրեմ. ես դատապարտ, եւ 'ի վերայ ձեր ողորմութիւն եղեւ. ես ընդ տագնապաւ, եւ դուք հաստատեալք»։ Զոտ բազուկներ երբ ծփանաց սասակութենէն թիակն երկչոտ իջեցունեն, երբ ահա՝ զին ծովն տարուբերէ խարխուլ նաւակն, կը դողան ձեռք, կը ջլատին թեւեր. յոյսն մարած չէ, այո՛, ոչ իսկ յուսակտուր. այլ քան զինքն աւելի կարողին աչք ունի. պիտի մաքառի, այլ նպաստ եթէ հասնի. Այս վիճակին մէջ է եւ մերս Հայրապետ սոյն տողերով. կը թեթեւի նաւն, կ'ըզգայ. ահազին է մրրիկն՝ երկիւղ ունի, յոյսն յԱստուած պիտի յառաջէ՝ այլ օժանդակ կ'ուզէ. նպաստ կը խնդրէ Եփեսացւոց աղօթքն. Մէն մի բառ այս իմաստն կու տայ, այլ ոչ թէ յուսակտուր. զի կապանաց չղթայն՝ յեռեալ մարգարիտ է իրեն համար. Այս վերջին բացատրութիւնն շատերու ախորժական է. Ս. Պողիկարպոս առ Փիլիպպեցիս թղթոյն մէջ կ'ըսէ. — « Ուրախ եղէ յոյժ ընդ ձեզ 'ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս զի ընկալայք զօրինակս ճշմարիտ սիրոյ, եւ ընկերացայք ըստ պաշտամանդ՝ որոց կապեալ 'ի փառաւոր շղթայս, որ պսակ է ճշմարիտ ընտրելոց յԱստուծոյ եւ 'ի Տեառնէ մերմէ»։ Նոյնպէս ունի նաեւ Ս. Կիպրիանոս թուղթ Հի. « Զարդ եւ ոչ շղթայ քոց յԱստուած հաւատան » :

Նոյն է եւ Եւսեբ, Եկեղ. Պատմ. Դիրք Ա. գլ. Ե. ուր Նա-
հատակաց կապանքն զարդ պատուական կը կոչէ, եւ հարսին
պաճուճանօք զարդարուելուն կը նմանցունէ: Յ. Ոսկերեւան Ս.
Բարեւայ համար կը վկայէ՝ թէ իւր չղթայիւն թաղուիլ փափա-
ղեցաւ: Դիտելի է՝ զի այս խօսքին կից է յառնել բայն, որ թէ
ըստ տպագրին՝ մեռելոց յարութիւնն, եւ թէ ըստ պատշաճին
այլ եւս իմաստ կրնայ ունենալ:

Գեղեցիկ նկար մ'ունիմք յառաջիկային, զոր Տպագրին ա-
պականած է. ուստի ըստ յունականին. « Հանդիսաղիի Էք որոց
վասն Աստուծոյ նահատակին ». Որչափ գեղեցիկ խօսք, եթէ
այսպէս ըսուի. մինչ Տպագրին կը խանդարէ այսպէս. « Աւ ձեզ
ճանապարհորդքն որք վասն Աստուծոյ նահատակին ». յորում
թէպէտ եւ կայ իմաստ, կայ փափուկ միաք, այլ ո՛ւր մին եւ
ո՛ւր միւսն: Յունական parodos բառն է զայն հղու. թեան քարն,
որ է մուտք, դարձեալ՝ այն մարդն որ կրկինն ճամբուն քով
կը կենայ՝ դիտելու համար, կամ աւելի եւս՝ մրցողաց սիրտ
տալու համար բնականաբար, այս վերջին իմաստուն է աստ,
զոր հանդիսաղիի թարգմանեցինք. գուցէ թէ ըստ ձեռագրաց
ճանապարհադետք կամ ճանապարհորդակիցք (ըստ յաջորդին)
ըլլայ. զի յունականն՝ ճանապարհն ունի յինքեան ամբիփեալ:

« Դուք էք խորհրդակիցք (այսինքն՝ հաղորդք խորհրդոց,
դադանեաց, զի Յոյնն կ'ըսէ Symmystai որ է քահանայակիցք.
զի Mista խորհրդապահ քահանայն էր. այս յիշատակաւ Նազի-
անգացին զիւր ծնող (հոգեւոր) Mista կը կոչէ:) Սրբոյն Պաւ-
ղոսի, (յոյնն, սրբելոյ), որ ունի զերանութեանցն վկայութիւն.
(ըստ բուն բանի յունին. գերանութիւն վկայութեան, այսինքն՝
Էրանացաւ նահատակութեամբ). Չեռագրին՝ գաղափարելոյն
կամ Տպագրին՝ չղիտեմ, սովորութիւնն է կրկին իմաստքն
իրարու հետ չլիթել կամ խառնել. այսպէս աստէն. զի յոյնն
առանձինն կը գնէ այդ կրկին բառերն այսպէս. սրբելոյ՝ նա-
հատակելոյ՝ ըստ արժանւոյն Էրանելոյ՝ որ է. « Դուք էք խոր-
հրդակիցք Պաւղոսի սրբոյ նահատակի Էրանելոյ՝ որում տացէ
ինձ Աստուած գտանել ՚ի ներքոյ պատուանդանի ոտից նորա,
յորժամ գտանիցիմ Աստուծոյ »: Ախորժական զովութիւն հե-
թանոսաց Առաքելոյն, անհուն խոնարհութիւն՝ սրբոյ վկայիս,
եւ վստահ տեսութիւն ապագայ կենաց:

(Շարայարեյի)

ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
ՅՈՎՍԷՓ ՇԷՂԷՍԵ

ՊԱՏԿԵՐ թասն է. հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան.
Գաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
բոլորտարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խրաքանչիւր թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եեշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ թերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU **BADGUERE**
Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N° 1